

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יז, תשכ"ו

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

סמוכות זו אל זו, אולם להבאתן תחת ראש-ערך אחד יש לדעתי הצדקה מן הבחינה הלקסיקולוגית: לא זו בלבד שהאחת גזורה מחברתה, אלא גם הפרש המשמעות שביניהן נובע כולו מהוראתו המיוחדת של כל אחד מצורני הגזירה. „אופטימיסט“ הוא בעל אופטימיות, „אופטימיות“ היא תכונת האופטימיסט. במקרים כאלה מספיק אפוא להגדיר בפירוט את תוראתו של ראש-הערך בלבד, כנהוג בכמה מילונים זרים מן המעולים. איה המילון, שירחיב את השימוש בשיטה זו אף במלים עבריות, הנגזרות אשה מרעותה בתוספת סיומת, כגון אביב, אביבי, אביביות; בטלן, בטלני, בטלנות; עיתון, עיתונות, עיתונאי, עיתונאי, עיתונאות וכיו"ב למאות ודאלפים!

ש מואל אשכנזי

עוד לענין „מתיהדים“

בקונטרס קט"ו של „לשוננו לעם“ (עמ' 105—106) הביא דניאל לייבל את הפירוש המקובל ל„מתיהדים“ (אסתר ח, יז) מתגיירים, וחלק עליו באמרו: „ולדיוקן של דבר אין מתיהדים במגילה אלא מעמידים פנים כיהודים, כפי שמוכיח ההסבר שלאחר כך: 'כי נפל פחד היהודים עליהם'... וכן, כידוע, 'יש מתעשר ואין כלי' (משלי יג, ז)“.

ברצוני להעיר, שהפירוש השני אינו חדש, וכבר היה

לעולמים ונתפרסם בדפוס בפירושים חדשים גם ישנים למגילה,
ואף הובא במילונים. והרי ארבעה עשר פרשנים
ושלושה מילונאים שפירשו כן: מהם שהביאוהו
כפירוש יחיד, ומהם שהביאוהו כפירוש שני בצדו של
הפירוש המקובל.

רלב"ג: "ורבים מעמי הארץ מתיידיים, רוצה לומר:
שהיו מראים עצמם שהם יהודים. או ירצה בזה:
שהם מתגיירים ושבים לדת היהודים".

אלמוני: "מתיידיים — או ירצה]: שנראו
כיהודים, לשלא יהרגום היהודים; או: שיהיו יהודים
ממש — כמו שפירש הרלב"ג" ("מנות הלוי" לרבי שלמה
אלקבץ, ויניציאה שמ"ה, דף קצג ע"ב; למברג תרע"א, דף רא
ע"א, בשם "פירוש לא נודע למי").

רבי יהודה בן שושן: "ואמר: מתיידיים כמו
'מתעשר ואין כל'. או: גרי אמת. והראשון יותר
נכון" (הובא ב"מנות הלוי" דף קצד ע"א; דף רא ע"ב).
רבי שלמה אלקבץ: "ומה שאמר: ורבים מעמי
הארץ מתיידיים — א חשוב: כי לא היו באים להתגייר עצמם,
כי ידעו כי לא יקבלום... לזה היו הם מתיידיים, רוצה לומר:
כי היו מראים עצמם כאלו הם יהודים והיו
משנים מלבושיהם" (מנות הלוי, שם).

רבי אהרן אביוב: "עוד שמעתי: שמתיידיים
היינו שהיו מראים עצמם יהודים בלבושיהם. וכן
פירש רלב"ג" (שמן המור, שאלוניקי שנו, דף פב ע"ב).

הגר"א: "שלא היו גרים גמורים, כי לא נתגיירו
אלא מחמת פחד, ולכך כתיב: מתיהדים — שעשו עצמן
כיהודים, אבל באמת אינם יהודים גמורים".

"אהרן וולפסון-האלי: "הילטען זיך
צו דען יהודים" (תרגום אשכנזי למגילת אסתר).
"מתיהדים — קצתם פרשוהו: מתגיירים, וקצתם אמרו:
טעמו כטעם יש מתעשר ואין כל'. והטעם הנכון שהיו
מראים עצמם בשמחתם כאלו הם יהודים.
זה שאמר הכתוב: שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב,
וגם רבים מעמי הארץ מתייהדים, כלומר: מתנהגים בזה הדרך,
עם שמחה ומשתה ויום טוב (כי אם גם לא היו שמחים באמת,
היו מראים עצמם כשמחים)" (ביאור למגילת אסתר).

באר שבע (לרבי משה אריה בר' זאב, רבה של
טרעסטינא, ווילנא תר"ה): "מתיהדים — מראים עצמם
כאילו הם יהודים, לשמוח עמהם".

של"ג: "לפי התרגום הארמי מובנו: מתגיירים...
ויש מפרשים: מתיהדים — מראים את עצמם
כיהודים, כי שמחו בשמחתם כמוהם".

יהואש: "האבן זיך אויסגעגעבן פאר
יידן".

ג' הירש לר: "מתיהדים — פעל נגזר משם 'יהודי',
ויחיד הוא במקרא, לפיכך גם משמעו אינה ברורה. רגילים
לפרשו: שנתגיירו מתוך פחד... אבל הבניין התפעל
(השווה משלי יג ז: יש מתעשר ואין כל, מתרושש

הזן רב) משמש גם בהוראה אחרת: עושים עצמם כאילו הם יהודים. וכן פירש הרלב"ג, ומן החדשים יאמפל ואיהרליך" (תנ"ך עם פירוש מדעי, הוצ' אברהם כהנא תל-אביב תר"ץ, עמ' שג).

הרטום: "מתיידיים. אין, כנראה הכוונה שהתגיירו, אלא העמידו פנים כיהודים (השווה מתעשר, מתרשט, משלי יג ז), רצו שיחשבו אותם ליהודים: כשנתפרסם כי המלכה והשר הגדול הם יהודים, ושהמלך הטו חסדו ליהודים, הוסיפה ההשתייכות לעם היהודים כבוד, רבים, לא יהודים, השתדלו שיחשבו ליהודים".

בן-יהודה (ראש עמ' 1983א): "התייחד — עשה את עצמו יהודי: ורבים מעמי הארץ מתיידיים כי נפל פחד היהודים עליהם (אסתר ח יז)".
אמנם אין ההגדרה ברורה כל צורכה, ושכן היה מוטב לומר: עשה את עצמו כיהודי". אך לעומת זאת אין לפרש את הגדרתו של בן-יהודה: "התגייר", שאלמלי כן היה אומר: "נעשה יהודי", או: "נהיה יהודי, התגייר".

גור (עמ' 352ב): "התייחד, היה ליהודי, קיבל על עצמו את היהדות: ורבים מעמי הארץ מתיידיים (אסתר ח, י, ויש אומרים — הראה עצמו והתחפש כיהודי)".

אבן-שושן (עמ' 513א): "התייחד, 1, התגייר, קיבל על עצמו את דת היהדות. 2, עשה את עצמו כאילו הוא יהודי: "ורבים מעמי הארץ מתיידיים" (אסתר ח, יז)".